

Research Article

ACCESSIBILITY IN RECREATIONAL AREAS IN TERMS OF USING THE DISABLED: THE CASE OF BUCA DISTRICT OF IZMIR PROVINCE

Özgür KAMER AKSOY^{1,*}, Ece YILMAZ^{1,b}, Beyzanur ERSOY^{1,c}

¹ Adnan Menderes Üniversitesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Aydın, Türkiye

* Correspondence: ozgur.aksoy@adu.edu.tr

Received: 17 November 2022; Accepted: 25 December 2022; Published: 31 December 2022

ORCID^a: 0000-0001-8456-2681 ORCID^b: 0000-0002-0908-8825 ORCID^c: 0000-0002-4851-3281

Citation: Kamer Aksoy, Ö., Yılmaz, E., & Ersoy, B. (2022) Rekreasyon alanlarında engelli kullanımı açısından erişilebilirlik: İzmir ili Buca ilçesi örneği. *ArtGRID*, 4(2), 292-308

Abstract

In this study; within the framework of the hypothesis of "In the use and design of urban recreation areas, decisions should be developed for the equal accessibility and usability of all individuals with different characteristics"; an answer has been sought for the question "How suitable are the recreation areas in the Buca district of İzmir to the accessibility of disabled people?" For this purpose; It is aimed to evaluate the possibilities of using the recreation areas of the Gölet Recreation Area, Yedigöller Park and Hasanağa Garden in terms of the disabled. The study was developed based on field observations and literature on the subject and supported by visual materials. The features related to accessibility (park entrance, pedestrian path, stairs, ramp, parking lot) were evaluated and questioned in terms of outdoor standards for the disabled. Within the scope of the findings, the problems for the disabled were evaluated and solution suggestions were developed to improve the current situation. As a result, the importance of prioritizing design not only for people with disabilities but also for everyone has been emphasized.

Keywords: Recreation area, disabled, accessibility, universal design, Yedigöller Recreation Area, Gölet Recreation Area, Hasanağa Garden

*Araştırma Makalesi***REKREASYON ALANLARINDA ENGELLİ KULLANIMI AÇISINDAN ERİŞİLEBİLİRLİK: İZMİR İLİ BUCA İLÇESİ ÖRNEĞİ****Özet**

Bu çalışmada; "Kentsel rekreasyon alanlarının kullanımında ve tasarlanmasında, farklı özelliklere sahip bütün bireylerin eşit şekilde erişilebilirliğine ve kullanılabilirliğine yönelik kararlar geliştirilmelidir" hipotezi çerçevesinde; İzmir ili Buca ilçesinde yer alan rekreasyon alanları, engelli bireylerin erişilebilirliğine ne kadar uygundur? sorusuna yanıt aranmıştır. Bu amaçla; "Gölet Rekreasyon Alanı", "Yedigöller Parkı" ve "Hasanağa Bahçesi" rekreasyon alanlarının kullanım olanaklarının engelsiz tasarım açısından incelenmesi hedeflenmiştir. Çalışma; arazi gözlemleri ve konu ile ilgili kaynaklara dayanarak geliştirilmiş ve görsel materyallerle desteklenmiştir. Rekreasyon alanı; ulaşılabilirliğe (yaya yolu, park girişi, merdiven, rampa, otopark) ilişkin özellikler, engellilere yönelik dış mekân standartları açısından değerlendirilerek incelenmiştir. Bulgular kapsamında engellilere yönelik sorunlar değerlendirilmiş ve mevcut durumun iyileştirilmesine yönelik çözüm önerileri geliştirilmiştir. Sonuç olarak, sadece engelli bireyler için değil herkes için tasarımın ön planda tutulmasının gerekliliği vurgulanmıştır.

Anahtar kelimeler: Rekreasyon alanı, engelli, erişilebilirlik, evrensel tasarım, Yedigöller Rekreasyon Alanı, Gölet Rekreasyon Alanı, Hasanağa Bahçesi

1. GİRİŞ

Rekreasyonel alan, bireylerin kent hayatından uzaklaşabildikleri ve gerekli sosyal ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri bunun yanında bir kazanç gözetmeden ve doğada bulunan diğer canlıların yaşam ortamlarına zarar vermeden tasarlanan alanlardır. Rekreasyonel alanlar insanların ihtiyaç ve gereksinimleri göz önüne alınarak oluşturulan erişilebilir açık yeşil alanlardır. Her insan gibi engelli bireylerin de bu rekreasyonel alan içerisinde bir başkasından destek veya yardım almadan ihtiyaçlarını gidermesi, bu alanda rahat bir şekilde hareket edebilmesi gerekmektedir. Ülkemizde engelli bireyler için yapılan tasarımlar veya planlamalar yeterli seviyede değildir. Bunun yanı sıra engelli bireylerin bu alanlarda rahat bir şekilde hareket edememesi ve toplumun tepkisi ile önyargılı davranmaları engelli bireyleri dış dünyadan uzaklaştırmakta ve evlerine hapsedmektedir. Engelli bireylerin günlük yaşamda ihtiyaçlarını gidermek amacıyla yaptığı/uyguladığı eylemlerde diğer bireylerden daha fazla zorluk çektiklerini görmekteyiz. Engelli bireyler için yapılan tasarımların yalnızca yürüyüş yollarına döşenen hissedilebilir yüzey veya merdiven yanına yapılan rampa sisteminden ibaret olduğunu düşünmek büyük bir eksikliklerdir. Kent içerisinde veya kentler arası ulaşımlarda aslında engelli bireylere yönelik oldukça sınırlı sayıda tasarım olduğunu söyleyebiliriz. Erişilebilir tasarım; insanların kolaylıkla gerçekleştirdikleri aktiviteleri engelli bireylerin de aynı kolaylıkla veya yardıma ihtiyaç duymadan bireysel ve özgürce yapma hakkını savunan bir kavramdır. (Al-Qudah, 2006; Andaç, 1997). Evrensel tasarım kavramı yalnızca engelli bireylere yönelik değildir; tüm bireylerin kullanımına uygun tasarımlar yapmayı hedeflemektedir. Her insanın yetenek/kabiliyet, fiziksel durumu, alanın kullanım kolaylığı, algılanabilirliği, erişilebilirliğine göre tasarımlar yapılmalıdır (Eşkil, 2011). Evrensel tasarım kullanılabilirlik ve erişilebilirlik kavramlarını bir arada kullanmaktadır.

Bu çalışma kapsamında İzmir Buca ilçesinde yer alan ‘Buca Gölet, Buca Yedigöller ve Hasanağa Bahçesi’ rekreasyon alanlarında engelli erişilebilirliği kapsamında incelemeler yapılmıştır. Buca Gölet, Buca Yedigöller ve Hasanağa Bahçesi rekreasyon alanlarının engelsiz tasarım ve erişilebilirlik ilkeleri gözetilerek; uygulamadaki ve kullanımdaki sorunlar tespit edilmiştir. Bu değerlendirmeler sonucunda, alanda gelecekte yapılacak olan planlamalar, düzeltmeler ve onarımlar hakkında tasarım önerileri sunulmuştur. ‘Buca Gölet, Buca Yedigöller ve Hasanağa Bahçesi’ rekreasyon alanlarının engelli bireyler için daha rahat hareket edebilecekleri ve kimseye ihtiyaç duymadan ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri, her bakımdan erişilebilir olan alanlar olarak kullanılabilmesi hedeflenmiştir.

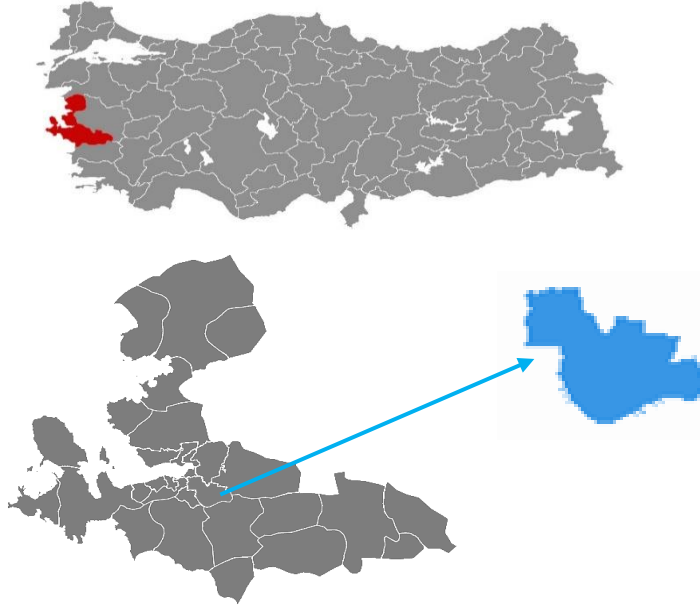
1.1. Erişilebilirlik ve Evrensel Tasarım

Erişilebilirlik bir taşınmaza, bir yerleşim yerine ya da bir yerleşim yerinin sunduğu kamusal hizmetlere erişme olanağı, varış kolaylığıdır (Keleş, 1998). Erişilebilirlik, kentte, binalar ve dış mekânlarda ulaşılabilirlik ve güvenli ulaşım olanakları ve herkesin toplum hayatına eşit katılımını sağlamasından doğar (Sungur ve Ergenoğlu, 2013; Bekçi, 2012). Toplum içerisinde farklı işlevsel yetenek seviyesine sahip bireyler yer almakta olup bu bireyler içinde yaşamda en çok sıkıntı ile karşılaşanlar engellilerdir. Engelli bireylerin toplumda çok fazla baskı altında kalmaları ve kabul görmemeleri büyük bir gerçekliktir. Bugün eğitim ve propaganda ile hem engellilerin hem de toplumun önyargılarının giderilmesine çalışılmaktadır. Özellikle sivil toplum örgütleri bu olumsuz hareketleri ve özürülere çıkartılan engelleri aşmaya çalışmaktadır (Hacıhasanoğlu, 2016). Genel olarak insanlar çevreden gelen etkilere dört farklı şekilde tepki vermektedir; uyarıcıya uyum gösterme, uyarıcıya karşılık mekanı terk etme, uyarıya karşı mücadele etme ve ilgisiz kalma. Engelli bireyler bazen bu tepkileri gösterememekte ve psikolojik olarak yaralanmaktadır. Buna karşılık olarak yapılan tasarımlarda mekan, mekanda bulunabilecek insan çeşitliliği göz önüne alınarak tüm bireylerin erişimine ve kullanımına uygun çözüm önerileri geliştirilmelidir (Yavaş, 2002; Yıldız, 2003). Evrensel tasarım kavramı yalnızca engelli bireylere yönelik değildir tüm bireylerin kullanımına uygun tasarımlar yapmayı hedeflemektedir. Her insanın yetenek/kabiliyet, fiziksel durumu, alanda kullanım kolaylığı, algılanabilirliği, erişilebilirliğine göre tasarımlar yapılmalıdır. Evrensel tasarım, kullanılabilirlik ve erişilebilirlik kavramlarını bir arada kullanmaktadır.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. Materyal

Bu çalışmada Buca ilçesinde yer alan 3 adet rekreasyonel alan ‘Hasanağa Bahçesi, Buca Yedigöller ve Buca Gölet’ engelli erişilebilirliği kapsamında incelenmiştir. Rekreasyonel alanların iç tasarımı ve alana bağlantısı olan/teğet geçen alanlar göz önüne alınarak çalışma yürütülmüştür. Engellilerin erişilebilirliklerine yönelik standartlar ile bu standartların alandaki mevcut durumunu gösteren fotoğraflar ve konu ile ilgili yapılmış makale, tez ve raporlar çalışmanın materyalidir. Şekil 1’de alanın konumu verilmiştir.

Şekil 1. Alanın Konumu

İzmir ili Buca ilçesi Hasanağa Bahçesi 96.000 m², Buca Yedigöller 100.000 m², Buca Gölet 167.000m² alana sahiptir. Hasanağa Bahçesi ve Buca Yedigöller Parkı ilçe merkezine daha yakın konumlarda olup iki rekreasyonel alanın birbirine uzaklığı 2 km'dir. Buca Gölet Rekreasyonel Alanı ise Hasanağa Bahçesi ve Yedigöllerin güneybatısında yer alıp Hasanağa Bahçesi'ne uzaklığı 7,5 km Buca Yedigöller Parkı rekreasyonel alanına 9 km uzaklıkta yer almaktadır.

Buca Yedigöller Parkı

Dünya üzerindeki GPS koordinatları 38° 23' 47.1228" ve 27° 11' 19.4424" olup; 2000 yılında yapımına başlanmış ve 2003 yılında hizmete alınmıştır. Buca Yedigöller Parkı eğimli bir alan üzerinde bulunmaktadır. Buca ilçe merkezine 3 kilometre uzaklığa sahiptir. Şehir içinde olup ulaşımı da kolay olan Yedi Göller Rekreasyon Alanı yoğun bir kullanıma sahiptir. Buca Yedigöller Parkı içerisinde 1.033 m²'lik kafeterya, 2.185 m²'lik restoran, 324 m²'lik Güzel Sanatlar Sokağı, 360 m²'lik gösteri merkezi, İzkent ve Evka'yı birbirine bağlayan 70 m uzunluğunda kule köprü, Pir Sultan Abdal ve Yunus Emre heykelleri, halk için dinlenme, izleme ve oturma grupları, dekoratif aydınlatma elemanları, yaklaşık 15.000 m² yüzey alanına sahip 7 adet yapay göl, 7 gölü birbirine bağlayan şelaleler, seyir terasları, açık hava diskosu, yel ve su değirmenleri, çeşitli hayvan figürleri, nostaljik su kuyusu, çocuk oyun alanları, kayrak taşı yürüme yolları, yeşil alanlar bulunmaktadır. Şekil 2'de parka ait uydu görüntüsü verilmiştir.

Şekil 2. Buca Yedigöller Parkı Uydu Görüntüsü**Hasanağa Bahçesi**

107.615 m²'lik alana yayılmaktadır. Önceleri özel mülkiyette olup halka açık şekilde kullanılan alan Hasanağa Bahçesi olarak adlandırmıştır. Hasanağa Bahçesi günümüzde belediye mülkiyetindedir ve içerisindeki bitki ve hayvan çeşitliliğiyle Buca halkının en önemli dinlenme yerlerinden biridir (Kılıçaslan ve True, 2018). Parkın içerisinde 1.400 metre uzunluğunda yürüyüş yolu, 1.000 metre uzunluğunda bisiklet yolu, kondisyon sahası, kayak pisti, basketbol ve tenis sahaları, 50 araç kapasiteli açık otopark ve oyun alanları bulunmaktadır. Şekil 3'te alana ait uydu görüntüsü verilmiştir.

Şekil 3. Hasanağa Bahçesi Uydu Görüntüsü**Buca Gölet Rekreasyon Alanı**

Buca gölet, İzmir Buca ilçesinde yer almaktadır. Buca Gölet İzmir il merkezine yaklaşık 20 kilometre, Buca ilçe merkezine ise 7 kilometre uzaklıktadır. Buca Göleti'nin Dünya üzerindeki GPS koordinatları 38° 20' 51.5760 ve 27° 14' 19.4316 dır. 38,346642 enlem ve 27,239042 boylamda bulunmaktadır (URL-1). Buca Gölet rekreasyon alanının toplam büyüklüğü 167.000 metrekare olup alan içerisinde bulunan göletin alan büyüklüğü 30.000 metrekareden oluşmaktadır. Yapımına Buca Belediyesi tarafından 1998 yılında başlanan Buca Gölet Rekreasyon Alanı 1999 yılında hizmete açılmıştır. Alan içerisinde restaurant, göl salonu/ seyir kafe, piknik alanı, şarküteri, amfi, seyir terasları, tiyatro, ada cafe ve pub, çocuk oyun alanları, bebek bakım odası, mescid, market, otopark, hobi bahçeleri, Buca göl pazarı, hayvan padoku gibi etkinlik alanları bulunmaktadır. Şekil 4'te alana ait uydu görüntüsü verilmiştir.

Şekil 4. Gölet Rekreasyon Alanı Uydu Görüntüsü

2.2. Yöntem

Çalışma konusu ve kapsamında, literatür taraması yapılmış; araştırma, rapor, makale, tez ve internet kaynaklarının yanı sıra, engelliler için oluşturulan ulusal ve uluslararası standartlardan yararlanılmıştır. Çalışma alanlarına ait hali hazır haritalar, belediyeden elde edilen pafta ve arşiv görselleri, Google Earth görüntüleri ve arazi gözlemleri ile elde edilen görsel materyaller kullanılmıştır. Yedigöller Rekreasyon Alanı, Hasanağa Bahçesi ve Gölet Rekreasyon Alanına ulaşılabilirlik açısından park girişleri, yaya yolu-kaldırımlar, rampalar, merdivenler, arazi gözlemleri ile literatürden faydalanılarak incelenmiştir. Değerlendirmelerde BM (2004), Özi (2010), Eşkil (2011), Bahadır (2014), Uslu ve Shakouri (2014), Engelliler İçin Evrensel Standartlar Kılavuzu (2017), Kuter ve Çakmak (2017) ve Aygün ve ark. (2018)'nin çalışmalarından yararlanılan ölçütler, fiziksel açıdan arazi gözlemleri ve literatür verileriyle desteklenerek irdelenmiştir. Ulusal ve uluslararası ölçütler (Çizelge 1, Çizelge 2) ile örnek alanlara ilişkin bulgular karşılaştırılarak değerlendirmeler yapılmış ve öneriler sunulmuştur.

Çizelge 1. Yaya yolu kaldırım ve rampa standartları

Yaya Yolu ve Kaldırımlar		Rampalar			
Teknik Malzeme	Fiziksel Eğim	Fiziksel Ölçü	Teknik Malzeme	Fiziksel Ölçü	Fiziksel Eğim
Kaymayı önleyici olmalı, yollardaki basamak vb. yol sıfırdaki tesisatı rögar kapakları çıkıntı oluşturmamalı, ani seviye değişimlikleri olmamalı; sürekliliği aynı seviyede zemin oluşturulmalıdır. Hissedilebilir kılavuz izler 60 cm genişliğinde, yaya hareketine paralel ve basit şekilde yerleştirilmelidir. Rögar ve drenaj kanallarına yakın olarak yerleştirilmemelidir.	Özellikle tekerlekli sandalye kullanıcıları için eğim %2' den fazla olmamalı	Yaya yolu genişliği: min. 150 cm, uygun genişlik 200 cm Kaldırım genişliğine ve yol gruplarına göre emniyet şartları mülkiyet sırasında: 50 cm, bordür taşı tarafında: 120 cm	Rampaların yüzeyleri sert, stabil, kaymaz ve çok az pürüzlü malzeme ile kaplanmalıdır. Yüzeyledeki pürüzlülük yüksekliklerinde 2cm' den büyük farklılık olmamalıdır. Görme engelliler için rampaların başında ve sonunda 1,5 m uzunluğunda düz ve farklı dokuda bir alan bulunmalıdır.	Düz rampalarda genişlik: 90 cm, 90 dönüşlü rampalarda genişlik 90 cm BM(2004) ADA tarafından ise rampa genişliği rampanın tipi belirtilmeden 91,5 cm olarak önerilmektedir. 10m. den uzun rampalarda veya bir rampadan ikinci bir rampaya geçiş varsa gerekli dinlenme alanı: min. 2,5m Rampa sahanlıkta yön değiştiriyorsa ,tekerlekli sandalyeli engellinin manevrası için gerekli sahanlık alanı: min. 1,5m x 1,5m (TS12576) Rampaların korumasız taraflarına yapılması gereken koruma bordürü yüksekliği: min. 5cm olmalıdır.	Döşeme seviyesinden 2cm' den daha fazla bir kot farkı varsa rampa düşünülmemelidir. Rampa uzunlukları 10m. ye kadar olan rampaların en fazla eğimi %8 olmalıdır. 10m. den daha uzun rampalarda en fazla eğim %6 olmalıdır. Max. eğim/Max. Uzunluk/Max. Yükselme 1:20(%5) - 1:16(%6) 8,00 m 0,50 m 1:14(%7) 5,00 m 0,35 m 1:13(%8) 2,00 m 0,15 m BM(2004)

Çizelge 2. Merdiven ve otopark standartları

Merdivenler		Otopark	
Teknik Malzeme	Fiziksel Ölçü	Teknik Malzeme	Fiziksel Ölçü
<p>Merdivenlerde pürüzlü, kaymayan malzeme kullanılmalıdır.</p> <p>Renk açısından basamak ve rıhtlar farklı olmalıdır. Basamak uçlarına koruyucu kaymaz bir şerit (2,5cm) çıkıntı yapmayacak şekilde düz yerleştirilmelidir.</p> <p>Merdiven boyunca küpeşte monte edilmeli, basamak başlangıç ve bitişlerinde hissedilebilir yüzeyler kullanılmalıdır.</p>	<p>Rıht yüksekliği: max. 15cm, 2x rıht yüksekliği + 1x basamak genişliği=63cm kullanılmalıdır.</p> <p>Aynı yöndeki merdivenli yollarda; arazinin topografik yapısına bağlı olarak yükseklik farkı: 1.8 m, üstünde ise merdivenler arasında 2m. lik sahanlar olmalıdır. Merdivenlerin başlangıcında ve sonunda görme engelleri için düz ve farklı dokuda kaplama malzemesi ile döşenmiş sahanlık uzunluğu:1.2m</p> <p>Merdiven, merdiven sahanlığında yön değişiyorsa sahanlık: min. 180cm x 180cm</p> <p>Merdivenlerde genişlik: min. 180cm</p> <p>Hissedilebilir yüzey, basamak başlangıcı ve sonunda (min. 60cm) yer almalıdır.</p>	<p>Açık park yerinde, yerde engelli park işareti, kapalı park tesisinde yerde, duvarda ve tavana asılı engelli park işareti konmalıdır. Otoparkta kullanılan yol işaretleri geceleri ışıklandırılmalıdır.</p> <p>Otoparkın giriş ve çıkış alanları zemin kaymayı önleyen ve giriş çıkışı belirleyen farklı malzemelerle kaplanmalıdır.</p> <p>Otopark zemini, ıslak veya kuru iken kaymaz ve sert malzemeden olmalıdır.</p> <p>Park yerlerinin engellilere tahsis edildiğini ve dolu yada boş olduğunu belirten işaretleme sistemi olmalıdır.</p>	<p>Engelliler için düzenlenmiş bir park yerinin en az genişliği: 3.6m, tavsiye edilen genişlik: 3.9 m.</p> <p>Engelliler için tüm tesisteki park yeri sayısının %5'i kadar otopark yeri ayrılması gerekmektedir.</p> <p>Park yeri ile park ettikten sonra gidilecek alan arasındaki mesafe: max. 25 m, tercihen 10m.</p> <p>Kamu ve özel yerlerin engelliler için ayrılan otopark alanlarında inme/binmede herhangi bir engelle karşılaşmaması için kaldırımlar taşıyıcı yolu kotuna göre kaldırım kotu '0' veya '+3' cm olacak şekilde alçaltılmalıdır. Engelliler için ayrılan park yerinde seviye farkı olmamalı, basamaklı olarak girişlere ulaşılabilmelidir. Kot farkı varsa eğimi yüzde 5 veya yüzde 8.5 olan bir rampa ile üst kota ulaşım sağlanmalıdır. Tekerlekli sandalye için iki park yeri arasındaki genişlik: 1.2m</p> <p>Açık park yerleri kullanıldığında park geçişleri yeri sonundaki alan tekerlekli sandalyeli engelliler için erişim koridoru olarak kullanılabilir. Genişliği: 2.5 m</p>

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

3.1. Hasanağa Bahçesi

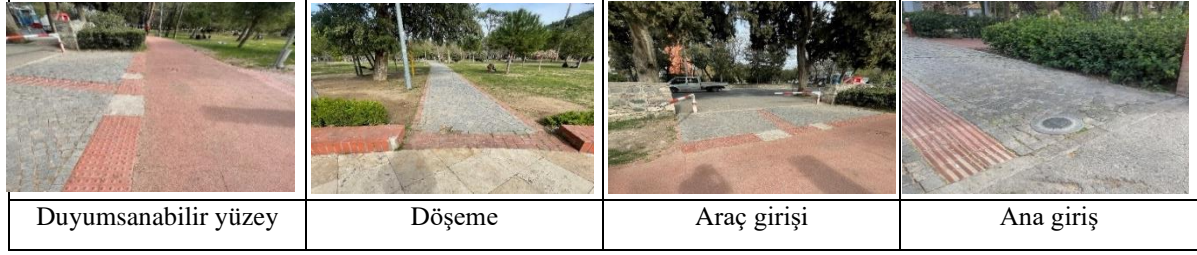
Şekil 5. Hasanağa Bahçesi girişleri

Erişilebilirliğin değerlendirilmesi için giriş noktaları, merdivenler, yaya yolları, rampalar ve otoparklar ele alınmıştır. 96.000 m² alana sahip olan parkta 4 adet ana giriş bulunmaktadır. Bunun yanı sıra tali girişlerle de alana yaya girişi sağlanabilmektedir. Görme engelliler için yapılan duyumsanabilir yüzeylerin birbirleri ile bağlantıları kopuk ve malzemeler sağlam durumda değildir. Otopark girişinden alana ulaşım sağlayacak engelli bireyler için ise alanda yer alan otoparkta engelli araç park alanı yer almamaktadır. Giriş noktalarında fiziksel engelli bireyler, tekerlekli sandalye kullanan bireyler için uygun eğimde rampa yer almamakla birlikte giriş noktalarında bariyer ve ağaçlar bulunmaktadır (Şekil 5).

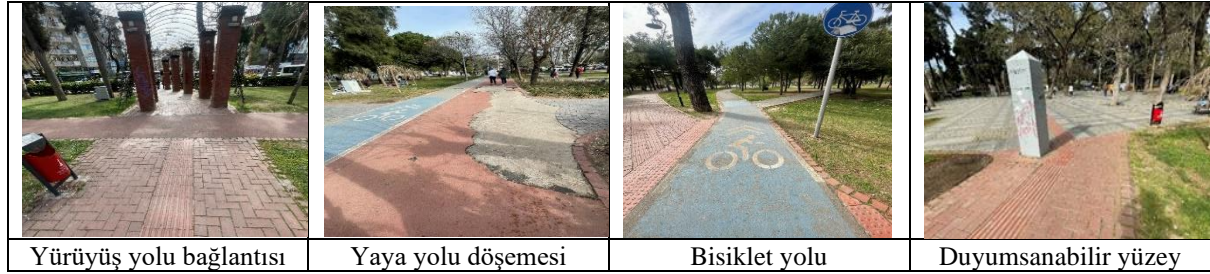
Şekil 6. Hasanağa Bahçesi yaya yollarındaki engeller

Hasanağa Bahçesi'nde yer alan yürüyüş yolları, bisiklet yolları ve aktivite alanlarına ulaşan yaya yolları değerlendirildiğinde görme engelli bireyler için oluşturulan duyumsanabilir zeminlerin yanlış kullanımı ve bağlantılarının kopuk olması en başta göze çarpan eksiklikler arasında yer almaktadır. Tenis kortu, basketbol sahası, voleybol sahasına ise ulaşım ve girişlerde fiziksel engelli kullanıcılar açısından bir çözüm bulunmamakla birlikte buradaki yaya yolları bozulmuş, hasar görmüş durumdadır. Yürüyüş pistindeki zeminin ciddi zarar gördüğü de görülmektedir. Duyumsanabilir zemin döşemelerinde ise en büyük hatanın tasarım ölçeğinde olduğu görülmektedir. Duyumsanabilir zeminlerin üzerinde yer alan bariyer, elektrik direkleri ve levhalar göze çarpmaktadır (Şekil 6).

Şekil 7. Hasanağa Bahçesi girişler

Yaya yollarındaki zemin döşemelerinde ciddi hasar gözükmemektedir. Farklı zemin döşeme malzemelerinin geçişlerinin yanlış ve eksik olduğu da görülmektedir. Alanda yer alan ara yollardaki geçişlerde engelli bireyler için gerekli eğim veya rampa geçişleri mevcut değildir. Görme engelli bireyler için ise duyumsanabilir yüzeyin ara yollardaki kopukluğu da dikkat çekmektedir (Şekil 7).

Şekil 8. Hasanağa Bahçesi

Hasanağa Bahçesi otoparkı engelli erişilebilirliği açısından değerlendirildiğinde otoparkta engelli bireyler için araç park etme alanının mevcut olmadığı görülmüştür. Otoparktan alana geçişte ise rampa ya da tekerlekli sandalye için bir geçiş yolu olmadığı görülmüştür. Otoparktan alana geçiş kaldırımlardan atlayarak sağlanmaktadır. Alanın giriş kapılarında ise rampa yer almamaktadır. Ancak standart ölçülere uymayan betondan bir eğim verilmiştir. Tekerlekli sandalye ölçülerine uymayan eğim ise hatalı bir uygulamadır. Alanda ayrıca engelli bireyler için tuvalet eksikliği de gözlemler sırasında saptanmıştır (Şekil 8, Şekil 9).

Şekil 9. Hasanağa Bahçesi otoparkı ve WC eksikliği

3.2. Gölet Rekreasyon Alanı

Gölet Rekreasyon Alanı Buca ilçesi Kaynaklar köyünde yer alan uzun yıllardır hizmet sunan bir rekreasyon alanıdır. Buca ilçe merkezine 7 km uzaklıkta olan alan, çeşitli rekreatif

faaliyetleri içermektedir. Alanda yer alan restoran ve kafelere ulaşımın engelli bireyler açısından motorlu araç ile sağlanması mümkündür.

Şekil 10. Gölet Rekreasyon Alanı rampa ve merdivenler

Alanda yer alan Taypark alanına ulaşım yolunun zemini kaldırım taşından oluşmaktadır. Ayrıca yolun genişliği tekerlekli sandalye standart ölçülerine uygun değildir. Alana girişte bulunan rampanın eğimi %2'dir. Yani fiziksel engelli kullanıcılar için uygun eğimdedir. Alanda yer alan Ada Cafe'ye ulaşım göletin üzerinde yer alan köprü ile sağlanmaktadır. Restoran giriş kapısında fiziksel engelli vatandaşlar için yer alan rampanın eğimi %2 ile standartlara uygundur. Ada Cafe'nin diğer girişlerinde ise fiziksel engelli kullanıcılar için yer alması gereken bir rampa bulunmamaktadır. Görme engelli bireyler için ise cafe ve çevresinde duymasanabilir zemin yer almamaktadır (Şekil 10).

Şekil 11. Gölet Rekreasyon Alanı restoran girişleri

Alanda yer alan diğer Göl Restoran'ın ise ön girişinde yer alan rampa %1 eğim ile engelli bireylerin kullanımı açısından uygundur (Şekil 11).

Şekil 12. Gölet Rekreasyon Alanı yaya yolları

Gölet rekreasyon alanında bulunan macera parkındaki yürüyüş yollarının zemin kaplaması uygun malzemeden olup, alandaki yürüyüş ve dinlenme alanlarına kolaylıkla ulaşım sağlanabilmektedir (Şekil 12).

Şekil 13. Gölet Rekreasyon Alanı engelli hobi bahçesi

Rekreasyon alanının giriş kapısında yer alan engelli aracı şarj istasyonu belediye tarafından yapılmıştır. Fakat şuan aktif durumda değildir .

Gölet Rekreasyon Alanı'nda engelli bireylere yönelik hobi bahçesi yer almaktadır. Haftanın belirli günleri engelli bireyler servis araçlarıyla alana ulaşabilmekte farklı etkinliklerle sosyalleşmeleri sağlanmaktadır. Hobi bahçesinde meyve sebze ekimi yapabilecekleri alan ayrılmış olup kendi meyve sebzelerini burada yetiştirip toplayabilmektedirler (Şekil 13).

3.3. Yedigöller Rekreasyon Alanı

Kurumuş dere yatağında 100.000 m² doğal vadide yer almaktadır. İzkent ve Evka'yı birbirine bağlayan 70 m uzunluğunda kule köprü, Pir Sultan Abdal ve Yunus Emre heykelleri, dinlenme alanları, dekoratif aydınlatma elemanları, izleme ve oturma grupları, yaklaşık 15.000 m² alan kaplayan 7 adet göl, 7 Gölü birbirine bağlayan şelaleler, yel ve su değirmenleri, seyir terasları, nostaljik su kuyusu, çocuk oyun alanları, çeşitli hayvan figürleri, açık hava diskosu, kayrak taşı yürüme yolları ve pasif yeşil alanlar bulunmaktadır. Rekreasyon alanı eğimli bir arazi üzerinde kurulmuştur (Şekil 14), (Abayhan, 2009).

Şekil 14. Yedigöller Rekreasyon Alanı

Rekreasyon alanı içerisinde farklı engellere sahip bireyler için herhangi bir tasarım yapılmadığı gözlemlenmiştir. Alan içerisindeki yürüyüş yollarında görme engelli bireyler için duyumsanabilir zemin kullanılmamıştır. Bunun yanı sıra fiziksel engelli bireyler için uygulanması gereken tasarımlar da alanda bulunmamaktadır. Alanın eğimli olmasının yanı sıra göl çevresinde herhangi bir bariyer görevi göreceği donatı elemanı kullanılmamış ve bir engel konulmamıştır. Rekreasyon alanı içerisinde bulunan göl üzerinde şekildeki gibi engelliler için rampa yapılmış fakat rampanın eğimi ve kullanılış şeklinde yapılan tasarım hatalı olmakla birlikte engelli bireyleri riske atmaktadır. Rampanın bir tarafında kullanılmış olan korkuluk diğer tarafında boşluk olmasına rağmen kullanılmamıştır. Köprü boyunca devam eden döşemeler hasar görmüş ve düz bir zemin olmaktan uzaklaşarak girinti ve çıkıntılar oluşmuştur. Köprü boyunca engelli bireyleri yönlendirebilecek herhangi bir işaret veya donatı kullanılmamıştır. Yedigöller rekreasyon alanı içerisinde yer alan restoran girişinin görsellerde eğimli ve zemin donatılarının bozulmuş olduğunu bunun yanı sıra kot farkının kaldırım şekline

benzer yapılması fiziksel engelli bireyler için giriş çıkışları zorlaştırmaktadır. Yine alanın diğer taraflarında olduğu gibi restoran girişinde de engelli bireyler için herhangi bir yönlendirici işaret ve donatı bulunmamaktadır. Alanın birçok yerinde yollarda bozulma ve çökme gözlemlenmiştir. Engelli bireylerin hareketini kısıtlayıcı bu yollar üzerinde çukurlarda bireyler için risk oluşturmaktadır. Yedigöller rekreasyon alanı üzerinde yapılan tasarımlarda engelli bireyler göz ardı edilerek çalışmalar yürütüldüğü görülmüştür (Şekil 15).

Şekil 15. Yedigöller Rekreasyon Alanı yaya yolları ve amfi

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

DİE ve Özürlüler İdaresi Başkanlığı'nın 2002 yılında yaptığı araştırmaya göre, Türkiye'de engelli nüfusun toplam nüfusa oranı %12,29'dur. Ortopedik, dil ve konuşma, görme, işitme, ile zihinsel engelli oranı ise %2.58'dir. Bu değerlerden anlaşılacağı üzere Türkiye'de engelli bireylerin oranı ve engelli birey sayısının ülkemizde oldukça yüksektir. Araştırma alanı olarak seçilen rekreasyonel alanlarda, otopark, yaya yolları ve kaldırımlar, rampalar, merdivenler ve alana erişim sağlayan giriş kapıları ve ulaşım açısından değerlendirildiğinde kullanımı yerinde ve uygun olan örneklerin yanı sıra pek çok olumsuz örnek de bulunmaktadır. Bu olumsuzlukların giderilmesi çoğunlukla küçük yapısal çalışmalarla mümkün olabilecek türdendir. Yaya yolları ve kaldırımlar için bakım yapılması da gereken fonksiyonun sağlanması için yeterli olacaktır. Ancak, pek çok durumda da engellilere yönelik fonksiyonların ve kullanım detaylarının yer almadığı görülmüştür. Standartlar doğrultusunda eksikliklerin giderilmesi engelli sirkülasyonu ve erişilebilirlik açısından önemlidir. Araştırmaya konu olan rekreasyon alanları ile ilgili temel sorun alana erişim sağlanacak yolların olmaması veya engelliler açısından kullanılabilir olmamasıdır. Bu alanların baştan sona uygun konumlandırılmış yaya yolları ve engelli odaklı yardımcı ekipmanlar ile tasarlanmış olması gerekmektedir. Gidiş-geliş olarak ilerlemesi gereken duyumsanabilir döşemeler ve görme engellilerin yürümesine uygun güzergahların uygun donatılar ile tasarlanarak hayata geçirilmesi mümkündür. Alanlarda karşılaşılan diğer sorunlardan biri de bu zeminlerin bakımlarının yapılmaması ve bilinçsiz bir şekilde yerleştirilmesidir. Duyumsanabilir zeminlerin üzerinde ağaç, elektrik direği veya elektrik panosu yer alması ciddi problemler ortaya çıkarmaktadır. "Rekreasyon Alanlarının Engelli Kullanımı Açısından Erişilebilirliğinin Değerlendirilmesi: İzmir İli Buca Örneği" adlı bu çalışmada elde edilen bulgulara göre mekânların kullanımında ortopedik engelli bireylerin önemli sorunlar yaşadıkları tespit edilmiştir. Bu sorunlar, hem mekânların kullanımıyla ilgili fiziksel sorunlar içermekte, hem de sosyal problemler oluşturmaktadır. Yapılan çalışma sonucunda elde edilen verilere göre geliştirilen öneriler şu şekilde özetlenebilir:

-Yedigöller Park girişinde döşeme malzemesi olarak dökme mozaik kullanılmış ve döşeme tahrip olmuş durumdadır. Bu durum engelli bireyler için sorun olmaktadır. Bu nedenle yüzeyi pürüzsüz ve dayanıklı bir tür malzeme kullanılmalıdır.

-Engelli bireylerin rekreasyon alanlarında karşılaştığı bir diğer sorun da yaya yollarıdır. Araştırmamızda seçilen Buca ilçesinde yer alan 3 adet rekreasyonel alanda da bu sorun görülmektedir. Kullanımlara erişimi sağlayan yol genişlikleri bütün alan içerisinde kısmen uygun iken, Gölet Rekreasyon Alanı'ndaki Göl Cafe'nin çevresindeki yaya yolu genişliği standartlara uygun değildir. Bu alanda yolun genişliği 120 cm'dir. Yolun kenarındaki oturma birimlerinden dolayı yol genişliği bazı konumlarda 80 cm'ye düşmektedir. Oturma biriminin dışında yolun genişliği en az 120 cm olmalıdır. Alan bu ölçüler doğrultusunda yeniden düzenlenmelidir. Ana aks üzerindeki döşeme tahribatından dolayı engelli bireylerin ulaşımında sıkıntı yaşadıkları gözlenmiştir. Bu tahribat sebebi ile döşeme malzemesi değiştirilmeli ve yüzeyi pürüzsüz ve dayanıklı malzeme kullanılmalıdır.

-Seçilen alanlardaki ortak sorunlardan bir diğeri görme engelli bireyler için yaya yollarındaki duyumsanabilir yüzeylerin bakımsız olması, yanlış kullanılmasıdır. Gerekli bakımları yapılmalı, duyumsanabilir yüzeyin üzerindeki engeller kaldırılmalı ve kılavuz çizgiler kullanılmalıdır.

-İlçe merkezlerinden araştırma alanlarına ulaşım kolaylıkla sağlanabilmektedir. Gölet Rekreasyon Alanı ilçedeki en büyük rekreasyonel alan olma ve içerdiği aktivitelerin çeşitli olması, parkın ziyaretçi sayısını artırmaktadır. Hasanağa Bahçesi'nde potansiyeli karşılayacak sayıda otopark bulunmama ile birlikte engelli otoparkına da yer verilmemiştir. Bu nedenle kullanıcı potansiyeli dikkate alınarak otopark sayısı artırılmalı ve alanda engelli bireylerin de kullanabileceği otopark alanları olmalıdır. Yedigöller Rekreasyon Alanı'nda ise otopark bulunmamaktadır. Otopark Yönetmeliği'nin 4 üncü maddesi gereğince; engelli bireyler için tüm tesisteki park yeri sayısının %5'i kadar otopark yeri ayrılması gerekliliği göz önünde bulundurulmalıdır. Engelli bireyler için yapılacak olan bu otoparklarda park yerlerine yön gösterici engelli levhası ile yere engelli park işareti konulmalı ve bu levhaların kolay algılanır olmalarına dikkat edilmelidir. Aynı zamanda engelli bireyler için ayrılmış park yerleri pürüzsüz malzeme ile kaplanmalı ve iyi aydınlatılmış olmalıdır.

-Gölet Rekreasyon Alanı ve Yedigöller Rekreasyon Alanı'nda bulunan açık hava sineması, görme ve işitme engelli bireyler de düşünülerek tekrar tasarlanmalıdır. Amfi engelli bireylerin de kullanımına uygun hale getirilmelidir.

-Araştırma alanlarında bulunan tahrip olmuş banklar yenilenmeli, tüm bank çevrelerinde tekerlekli sandalyelerin yanaşabilmesi için gerekli olan 120 cm'lik mesafe bırakılmalıdır.

-Gölet Rekreasyon alanında mangal alanı bölümünde 3 adet çeşme bulunmaktadır ve bu çeşmelerin musluk yükseklikleri tekerlekli sandalye kullanan bireylerin kullanımı için uygun değildir. Bu mekânlar standartlara uygun bir şekilde yeniden düzenlenmeli ve tekerlekli sandalye kullanan engelli bireyler için çeşmelerin musluk yükseklikleri 85 cm olarak tasarlanmalıdır.

-Üçkuyular Meydan'dan Hasanağa Bahçesi'ne giriş sağlanan doğu cephesinde fiziksel engelli bireyler için rampa bulunmamaktadır. Görme engelli bireyler için de duyumsanabilir zemin

döşemesi yoktur. Sirkülasyonun yoğun olduğu bu giriş engelli bireylerin ulaşımı düşünülerek yeniden tasarlanmalıdır.

-Hasanağa Bahçesi'nde kuzey cephesinde üniversitenin olduğu girişte kot farkı bulunmaktadır. Alana giriş kapılarının olduğu alanlar engelli bireyler düşünülerek tasarlanmalıdır. Bu, engelli bireylerin sosyal yaşama katılmasında en büyük sorunu teşkil etmektedir. Duyumsanabilir zeminlerin olduğu alanlarda ağaç dikimi yapılmamalıdır. Tasarımlarda yol ağacı dikimleri uygun konumlandırılmalı ve uygun türler seçilmelidir.

-Giriş kapılarında elektrik direği ve bariyerler yer almaktadır. Bunlar göz önünde bulundurulularak yeniden tasarlanmalıdır. Mevcut durumda girişte bulunan elektrik direği göz önünde bulundurulduğunda ise giriş kapısı farklı noktalarda belirlenmelidir.

-Hasanağa Bahçesi'nde yer alan duyumsanabilir yüzeylerin bakımı yapılmalıdır. Döşenen yeni zeminler ise sürekliliği ve uygunluğu göz önünde bulundurulularak konumlandırılmalıdır.

-Yürüyüş yollarının bakımları yapılmalı ve bisiklet yolları standartlara uygun ölçütte düzenlenmelidir.

-Hasanağa Bahçesi'nde engelli tuvaleti yer almamaktadır. Alan içerisine engelli bireyler için tuvalet eklenmelidir.

-Hasanağa Bahçesi için otopark standartlara uygun olacak şekilde yeniden tasarlanmalı ve engelli otoparkı da yer almalıdır.

-Spor alanlarına engelli bireylerin ulaşımı ve bu alanları özürlü bireylerin kullanımı sorun teşkil etmektedir. Basketbol, voleybol ve tenis sahalarına tekerlekli sandalyenin giriş kapıları uygun ölçülerde tasarlanmalıdır.

-Gölet Rekreasyon Alanı'nda yer alan rampalar uygun eğim ve uygun genişlikte yeniden tasarlanmalıdır. Rampa eksikliği olan bölgelere uygun rampalar yapılmalıdır.

-Gölet Rekreasyon Alanı'nda yer alan engelli hobi bahçesine bireylerin sosyalleşmesini destekleyen farklı aktiviteler getirilmeli ve bu aktivitelerin sürekliliği sağlanmalıdır.

-Alanda yer alan tekerlekli sandalye şarj cihazı istasyonunun bakımı yapılmalı ve aktif duruma getirilmelidir.

-Yedigöller Rekreasyon Alanı'nda engelliler için hiçbir tasarım bulunmamaktadır. Alana, özürlü bireyler düşünülerek rampa, yürüyüş yolu, duyumsanabilir zemin, tuvalet ve engelli otoparkı yapılmalıdır.

-Kitap Cafe'ye özürlü bireylerin ulaşımı düşünülerek kafe uygun yere konumlandırılmalıdır.

YAZAR KATKILARI

Özgür K. Aksoy: Makalenin tümü veya asıl bölümün oluşturulması için sorumluluk almak; araştırma sonuçlarına ulaşmak için yöntemlerin planlanması; makalenin organizasyonu ve

seyrinin gözetimi ve sorumluluğu; makaleyi teslim etmeden önce sadece imla ve dil bilgisi açısından değil, aynı zamanda entelektüel içerik açısından yeniden çalışma yapmak. **Ece Yılmaz:** Makaleye konu olan araştırma için fikir oluşturulması, materyal olarak kullanılacak kaynakların sağlanması; toplanan verilerin düzenlenmesi ve bildirilmesi için sorumluluk almak; literatür taraması yapmak. **Beyzanur Ersoy:** Literatür taraması; toplanan verilerin düzenlenmesi ve bildirilmesi, bulguların mantıklı açıklaması ve sunumu için sorumluluk almak.

FİNANSAL DESTEK BEYANI

Çalışma için herhangi bir maddi destek alınmamıştır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI BEYANI

Yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

ETİK KURUL ONAYI

Bu çalışma etik kurul onayı gerektirmemektedir.

KAYNAKLAR

- Abayhan, A. D. (2009). Manzara sahipliliğinin konut fiyatına etkisi: İzmir ili Buca ilçesi Yedigöller Rekreasyon Alanı çevresine ilişkin ampirik çalışma. Doktora Tezi, DEÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, İzmir.
- Al-Qudah, M. Y. (2006). Amman (Ürdün) Kent Parklarının Peyzaj Erişebilirliği Yönünden İrdelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara.
- Andaç, G. (1997). Ulaşılabilirlikte boyutsal kriterler. *Yapı Dünyası*, 2:20.
- Aygiün, E., Korkut, A., Kiper, T. (2018). Engelli bireyler için kentsel dış mekânlara erişilebilirliğin incelenmesi: Tekirdağ örneği. *Artium*, 2: 20-32.
- Bahadır, B. (2014). Parklarda erişilebilirliğin engelliler açısından irdelenmesi: İstanbul-Göztepe 60. Yıl Parkı örneği. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bekci, B. (2012). Fiziksel engelli kullanıcılar için en uygun ulaşım akslarının erişebilirlik açısından irdelenmesi: Bartın kenti örneği. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 14, (21), 26-36.
- B. M. (2004). Engellilerin erişebilirliğinde engelsiz çevreler tasarlama kılavuzu. (Accessibility for the Disabled. A Design Manual for a Barrier Free Environment), United Nations Economic and Social Commission for Western Asia.
- Engelliler İçin Evrensel Standartlar Kılavuzu (2017). Dünya Engelliler Vakfı, 192s., İstanbul.
- Eşkil, Y., Ö. (2011). Engelliler için dış mekân tasarım özellikleri bağlamında Ankara kent parklarının irdelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bartın.

- Hacıhasanoğlu, İ. (2016). Evrensel Tasarım. *Tasarım+Kuram*, 2(3), 93-101. DOI: 10.23835/tasarimkuram.240838
- Keleş, R. (1998), *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*, Ankara: İmge
- Kılıçaslan, Ç., True, E. M. (2018). Buca Hasanağa Bahçesi'nin kullanım sürecinde mekânsal analizi. *Akademik Ziraat Dergisi*, 7(1), 101-110.
- Kuter, N., Çakmak, M. (2017). Kamusal dış mekânlarda engelliler için tasarım: Ankara, Seğmenler Parkı örneği. *Anadolu Orman Araştırmaları Dergisi*, 3(2): 93-110.
- ÖZİ (2010). T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yerel Yönetimler İçin Ulaşılabilirlik Temel Bilgiler Teknik El Kitabı. H. Kaplan, Ü. Yüksel, A. B. Gültekin, C. Güngör, N. Karasu, M. Çavuş (Ed.), T. C Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayınları, No:49, Ankara, s. 139.
- Sungur Ergenoğlu, A. (2013). *Mimarlıkta Kapsayıcılık: Herkes İçin Tasarım*, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi
- URL-1 www.buca.bel.tr
- Uslu, A., Shakouri, N. (2014). Kentsel peyzajda engelli/yaşlı birey için bağımsız hareket olanağı ve evrensel tasarım kavramı. *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 14(1): 7-14.
- Yavaş, H. (2002). Özürlülerin kentsel mekanda hareketliliği. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldız, B. (2003). Engelliler için dış mekan tasarım özellikleri. Yüksek Lisans Tezi Ankara Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Copyright: © 2022 by the author. Licensee ArtGRID, Türkiye. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).